

ПОНЯТТЯ СЕКСУАЛЬНИХ ДОМАГАНЬ (SEXUAL HARASSMENT) В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Кінець XX – перші декади XXI ст. характеризуються інтенсифікацією глобалізаційних процесів, що зумовлює значну трансформацію соціальних та культурних цінностей різних країн і створення загальносвітових цінностей, які закріплюються у міжнародно-правових актах. Зокрема, Загальна декларація прав людини визначає, що усі люди є вільними і рівними у своїй гідності та правах незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища [1]. Зазначені положення повністю відтворюються на рівні національного законодавства у Конституції України та фактично закріплюють право особи на повагу до гідності та на недискримінацію. Не дивлячись на це, принцип верховенства права вимагає від держави не лише утвердження прав і свобод особистості, але і їх ефективне забезпечення. Останнє становить значну проблему в Україні.

Станом на сьогодні надзвичайного поширення набули акти сексуального харасменту, котрі в Україні іменуються «сексуальними домаганнями». Більшість вчених кваліфікують їх як вид гендерної дискримінації, котрий посягає на гідність особи та недоторканість її приватного життя. На рівні міжнародного права захист від сексуальних домагань регулюється Конвенцією МОТ № 190 «Про викорінення насильства і домагань в сфері праці», Модельними правилами європейського приватного права, Директивою Європейського парламенту і Ради Європейського союзу 2006/54/ЄС (далі – Директива) та бюлетенем Генерального секретаря ООН «Заборона дискримінації, домагань, включаючи сексуальне домагання, та зловживання владою». Ці акти визнають головні ознаки сексуального харасменту, закріплюють основні засади захисту від сексуальних домагань, практичні рекомендації державам щодо притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, а також узагальнюють судову практику у цій сфері.

Зокрема, Модельні правила європейського приватного права термін «домагання» визначають як недозволену поведінку, котра обмежує людську гідність, коли така поведінка створює або спрямована на створення атмосфери страху, ворожнечі, приниження або образи [2]. Зазначене твердження дозволяє дійти висновку, що родовим об'єктом будь-якого акту сексуального домагання є обмеження гідності.

Щодо дефініції сексуального домагання, то, на нашу думку, найбільш повно її надає Директива Європейського парламенту і Ради Європейського союзу 2006/54/ЄС, відповідно до якої сексуальне домагання є будь-якою формою небажаної вербальної, невербальної або фізичної поведінки сексуального характеру, котра має своєю ціллю або результатом ображення гідності особи [3]. Таке визначення дозволяє повністю встановити «юридичний склад» сексуального домагання як сукупність обов'язкових ознак, встановлення яких надає потерпілому можливість звернутись за захистом.

По-перше, суб'єктом сексуальних домагань може бути особа будь-якої статі, поведінка котрої має своєю ціллю або результатом ображення гідності особи. Слід зазначити, що акти сексуальних домагань можуть мати прояв не лише у вертикальних відносинах влади-підпорядкування (керівник та підлеглий), але і у горизонтальних, наприклад, між колегами по службі. По-друге, основним об'єктом посягання сексуального харасменту є гідність особи. Додатковим об'єктом може виступати також право на недоторканість приватного життя, наприклад, у випадках розпущення пліток сексуального характеру про особу. Щодо об'єктивної сторони, то акти сексуального домагання не обмежуються лише словесними або фізичними діями, вони можуть мати прояв також і у невербальних діях, зокрема, у певних жестах, натяках, що мають сексуальний підтекст, поглядах тощо. У свою чергу, суб'єктивна сторона включає одразу два аспекти: 1) сексуальним домаганням визнається поведінка сексуального характеру, що фактично призвела до обмеження гідності особи, навіть якщо не була спрямована на це; 2) така поведінка є небажаною, тобто навіть якщо особа відповідала взаємністю на акти сексуального харасменту, побоюючись бути звільненою, це не ще відображає її бажання бути об'єктом поведінки сексуального характеру.

До того ж, Директива покладає на державу обов'язок забезпечити можливість особи звернутись за захистом як до органів державної влади, так і до недержавних органів (арбітражів, трудових комісій тощо).

В Україні відсутні дієві способи захисту від сексуального домагання з ряду причин: 1) застарілість законодавства у сфері протидії дискримінації за ознакою статі; 2) майже не врегульована нормативно можливість притягнення до відповідальності особи за обмеження гідності. Зважаючи на вищезазначене, вважаємо за доцільне імплементувати Україні положення Директиви Європейського парламенту і Ради Європейського союзу 2006/54/ЄС.

Джерела:

1. Загальна декларація прав людини: Міжнародний документ від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_015.
2. Рассказов Н. В. Модельные правила Европейского частного права. Пер. с англ. 2013. URL: <https://www.twirpx.com/file/1337853/>.
3. Директива Європейського парламенту і Ради Європейського союзу: Міжнародний документ від 05.07.2006 р. URL: <http://base.garant.ru/70558292/>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Белогубова О. О.